

2997

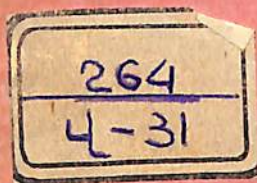

ՀԱԿԱՏԱՅԵԱԼԻ ՄԸ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Ս. ՊԱՏԱՐԱԳԻ ՄԻՋՈՑԻՆ

ԳՐԵՑ՝

ՅՈՎ. Հ. ՎԱՐՃԱՊԵՏԵԱՆ

ՅՊԱՐԱՆ ՄԻՓԱՆ

Ա. Գիրապեան

21, Րիւ Թիւպանո, ՄԱՐՍԷՅԻ

1926

Մեծայարգ

Տիար Յովն. Վարժապետեան

Ազնիւ սիրելի,

Հանդիմով ստացայ « Ամփոփման Պահեր »
խորագրին տակ Ձեր փոքրիկ մատենիկը: Շնորհակալ եմ որ Ձեր
գրական առաջին երախայրիկը եղբորս ձօնել փափաքած եմ:

Ձեր առաջին փառքը հակառակ իր փոք-
րիկ ծաւալին կը պարունակէ մեծահասոր հեղինակութիւն-
ներէ շատ աւելի հրահանգիչ եւ իմաստայից ոգի մը ու անով
անհրաժեշտ պակաս մը կը լրացնէ մեր հոգեւոր գրականու-
թեան մեջ:

Ամենեւն աւելի ուրախութիւն առքող պա-
րագան սա է որ, նման հեղինակութիւն մը մինչ աւելի հո-
գեւորականներու կողմէ կը սպասուէր, Ձեզ նման մտաւոր երի-
տասարդէ կ'ըլլայ ու անգամ մ'եւս կը զօրացնէ մեզս այն հա-
մոզումը թէ՛ մեր դարաւոր փառքն ու պարծանքը եղող եկե-
ղեցին ու իր արտոգութիւնները վստ կը մնան մեր մասալ
սերունդին մէջ իսկ: Ձեր այս մատենիկը իբր առաջնորդ, իր
յոյժ օգտակարութիւնը պիտի ունենայ եկեղեցասեր մեծ ու
փոք մեր ազգայիններու համար, որ հանդիմով պիտի կարդան՝
եւ որուն ընթերցումը կը յանձնարարենք ամենուն:

Մաղբելով Բարձրեային յաջողութիւններ
ապագայ Ձեր բոլոր նման ձեռնարկներուն:

12 Յունիս 1926

Մնամ Աղօթարար

Հոգեւոր Հովիւ Մարտիրոս եւ Շրջակայից
ՄԱՄԱՐԻԷ Վ.Բ. ԳԱԼՅԱՆԱՆ

• 2001

206

ՏԻԱՐ ՊԱՂՏԱՍԱՐ Վ. ԳԱԼՅԱՆՆԻ

(ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ)

Ծնած Զմիռնիա

17 Յունվար 1875

Մեռած Բոն-Սահր

17 Յունվար 1925

37448-62

51175-4.4.

Ս. Պատարագը Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ էն սրտաշարժ եւ հոգեզմայլ արարողութիւնն է, որ կը խտացնէ Տէր մեր Յիսուս Քրիստոսի կեանքն ու նպատակը, որ կը կատարուի ո՛չ միայն Կիւրակի, Հինգշաբթի և Շաբաթ օրերն, այլ նաեւ այդ օրերէն դուրս պատահած Սուրբերու և Տէրունական Տօներու առթիւ:

Հակառակ ոչ մեր Լուսաւորչական ժողովուրդն ամենէն աւելի կը փափաքի և կը նախընտրէ այս նուիրական արարողութեան ներկայ ըլլալ, բայց դժբախտաբար շատեր չեն ըմբռներ ինչ որ կ'երգուի, կ'եղանակուի և կը կարդացուի: Ո՛չ միայն չըմբռնուիր, այլ նաեւ ներկայ եղողը մոռցած է և կամ չի՛ յիշեր, կամ գուցէ կ'անգիտանայ ծաղրելի չըլլալու մտայնութեամբ այլեւս իր պարտականութիւնները այդ հոգեբուխ ժամասացութեան պահերուն:

Հոս պիտի ջանանք հարազատ կերպով թէ՛ նկարագրել և թէ՛ թուել հաւատացեալի մը պարտականութիւնները և ընթացքը Պատարագի միջոցին:

*
* *

Տէր մեր Յիսուս Քրիստոսի հրաշքներուն՝ բժշկութեան Աւետարանին կարդացուելուն ժամարարը՝ եթէ քահանայ մըն է Աւանդատուն, իսկ եթէ վարդապետ կամ ուրիշ բարձրաստիճան եկեղեցական մըն է եկեղեցւոյ թաղ. խորհրդարանը մտնելով կը զգեստաւորուի, հոն յատկացուած Սաղմոսն ու Աղօթքը կարդալով, մինչեւ մաղթանքին «Զսաղմոսերգութիւնս, զաղօթս» պատրաստ կ'ըլլայ, որ ատեն զպիւրները կ'երգեն «Խուհուրդ խորին» գեղեցիկ Շարականը ինչպիսիք վարդապետէ յօրինեալ:

Եթէ Պատարագիչը քահանայ է միաբերան կ'երգեն, իսկ եթէ բարձրաստիճան կղեր մըն է, այն ատեն խորհրդ-

դարանէն մինչեւ եկեղեցւոյ արտագաւթին դուռը մէկ հոգի ծանր կ'եղանակէ «Խորհուրդ Խորին» էն մէկ երկու տող, ապա Տաճար մտած միջոցին միաբերան «Հրաշափառ Աստուած» կ'երգեն սեղանին առաջքը վերջացնելու պայմանաւ:

Ժամարարին ձեռքերու լուացքէն վերջ անմիջապէս «Խորհուրդ Խորին» ին վերջին տունը «Թագաւոր երկնաւոր»ը միաբերան կը ղեղղեղեն:

Քահանան կամ բարձրաստիճան կղերը դէպի ժողովուրդ դէմքը դարձնելով, իր մօտ կեցող եկեղեցականին, հրապարակաւ կը խոստովանի իր մեղքերուն թողութիւն խնդրելով, մինչ մերձակայ հոգեւորականը ժողովրդեան բերնէն կը պատասխանէ թէ, մեր Տէր Աստուածը պիտի ողորմի քեզի և ամէն տեսակ մեղքերուդ թողութիւն պիտի շնորհէ, որուն ժամարարը նոյն մաղթանքը կ'ընէ յուսադրելով ժողովուրդը:

Այս հրապարակային խոստովանանքին ներկայ ժողովուրդը պէտք է ծուռի եկած ըլլայ և զղջումով ալ խոնարհած իր մեղքերուն թողութիւն խնդրելով և միեւնոյն ժամանակ Պատարագիչին ալ կարողութիւն մաղթելով:

Ապա Սարկաւազ և ժամարար կամաց կամաց կը յառաջանան դէպի Ս. Սեղան Սաղմոսէն տունը ըսելով և հոն հասնելուն, Պատարագիչը իր առաջին աղօթքը կ'եղանակաւորէ բարձրաձայն Ս. Վէմքարը համբուրելով, հրեշտակներու ընակարան և մարդերու քաւարան եղող փառաբանութեան տեղը եւ սուրբ յարկին մէջ Աստուծոյ առջեւ երկիւղով կ'երկրպագեմ և քեզ ո՛վ Տէր Օրհնութիւններս և Աղօթքներս կը մատուցանեմ ցվերջ: Այս վերջացնելուն Ս. Խորանը վարդապետով կը փակեն, որպէսզի ժամարարը նուիրեալ Հացն ու Գինին պատրաստէ Ս. Սկիհին մէջ ծածուկ աղօթելով, իսկ այդ միջոցին դպիրները աւուր պատշաճի Մեղեղի երգը կ'եղանակեն:

Երբ վարդապետը վերաբացուի, Պատարագիչը կը խընկարկէ Մայր և Փոքր Ս. Սեղանները կը շրջի ժողովուրդին մէջ, ինչան Տէր մեր Յիսուս Քրիստոսի երկինքէն երկիր իջնելուն և մարդոց հետ շրջելուն և վերադառնալուն երկինք և վերստին Ս. Սեղան կ'ելլէ:

Ժողովրդեան մէջ շրջած ատեն, դպիրներն ալ կը մասնակցին, որուն թափօր անունը կու տան և կ'եղանակեն

օրուան յատուկ «Շարական խնկարկութեան Սրբոյ պատարագին»: Անմիջապէս որ ժամարարը Ս. Սեղան հասնի Սարկաւազը կը ղեղղեղէ «Օրհնեա՛ Տէր»ը, և այսպէս կը սկսի, և քահանան ալ — ամէն եկեղեցական Պատարագիչի վիճակին մէջ քահանայ է — առաջին աղթիւ կը յայտնէ թէ, Հօր Որդւոյն և Հոգիին թագաւորութիւնը յաւիտեանս յաւիտենից օրհնուած է, որմէ յետոյ դպիրներէն մին և կամ ամէնքնին միաբերան օրուան պատշաճող ժամամուտը կ'երգեն:

Իւրաքանչիւր անգամ որ, Սարկաւազն և կամ Պատարագիչին սպասաւորողը «Աստուծոյ երկրպագեցուք» ըսէ բոլոր ժողովուրդը պէտք է երկիւղածութեամբ խոնարհի և երկրպագէ, երեսը խաչակնքելով:

Յետոյ քահանան բազկատարած ու բարձրաձայն իր աղօթքը կ'եղանակէ, խօսքը ուղղելով Ամենափառողին, ո՛վ մեր Տէր, թագաւորութիւնդ անքննելի է և Փառքդ ալ անհասնելի, քու առատ մարդասիրութիւնովդ նայէ՛ ժողովուրդիդ և այս Սուրբ Տաճարին և մեզ՝ աղօթակիցներս ողորմութիւններովդ և զթութիւններովդ հազեցուր: Այս աղօթքին աւարտումէն վերջ դպիրները, որոնք միշտ ժողովրդեան բերնէն նախ օրուան յատուկ ճաշու փոխն և ապա Շարականը կ'եղանակեն: Ասոր ալ վերջանալուն ժամարարը կը շարունակէ աղօթքը յայտնելով թէ, քուկդ է Արքայութիւնը, Զօրութիւնը և Փառքը. ամէն: Ընդհուպ Սարկաւազը շեշտակի և հրաւէր՝ մը պէս կ'եղանակաւորէ «Պոսխումէ», որ Յանարէն բառ մըն է մտիկ ընենք նշանակութեամբ և որ ամէն Քրիստոնեայ եկեղեցւոյ մէջ հասարակ է, կը գործածուի, ինչպէս նաեւ «Ամէն» և «Ալէլուիա» բառերը, որմէ ետք դպիրները սրտաշարժ առաջին երգը կ'եղանակեն, ըսելով Սուրբ Աստուած, Սուրբ և Հօր, Յուր և Անմահ ... ողորմէ՛ մեզի: Այս ալ ըստ օրուան պատշաճի կը փոխուի: Ասոր ներկայ ժողովուրդը բազկատարած աղօթքով մը հետեւելու է իւրաքանչիւր կրկնումի երեսը խաչակնքելով:

Այս պահուն շատ յարմար է թէ՛ քարոզելու և թէ՛ բացատրելու օրուան Տօնի նշանակութիւնը, կարդացուած և մեր Հայրապետներէն յօրինեալ շարականները և ամիջապէս վերջ կարգացուելիք ճաշու գրքին և Ս. Աւետարանին օրուան յատուկ մասերը: Գաշու գրքի և Ս. Աւետարանի ընթերցման պահուն, եկեղեցիէն դուրս ելլող մը մեծապէս կը մեղանչէ:

Ճաշու զրքէն ամիջապէս ետքը դպիրները կ'երգեն Սաղմոսէն տուն մը, իսկ Ս. Աւետարանէն յետոյ կ'եղանակեն «Փա՛ռք քեզ Տէր Աստուած մեր»ը և «Հաւատոյ Հանգանակ»ը:

Հաւատամքի ատեն Սարկաւազ, դպիրներ և ժողովուրդ պէտք է ամէնքը միաբերան երգեն երկու ամիս իրարու քով բերած, որ կը նշանակէ մեր ներքին կեանքը աշխարհային և արտաքին կեանքը մարմնական դժբերէ հետու պահելով, Սուրբ Հաւատքի դաւանութիւն տալ, ինչ որ արդէն մեզի կը սորվեցնեն Աւետարանական, Առաքելական և Մարգարէական Սուրբ զրքերը:

Նիկիական Հանգանակը պատրաստուած է Բրիստոսի 325 թուականին Նիկիա դումարուած եկեղեցական մեծ ժողովին մէջ, 318 աշխարհային Հայրապետներով, ուր ներկայ եղած է Հայոց կողմէ Ս. Գր. Լուսաւորչի որդին՝ Ս. Արիստակէսը և ապա Լուսաւորիչ վրան աւելցուցած է «Իսկ մեք — Հայերս — փառաւորեցուք»ը:

Ժամարարին սպասաւորողը «Մի՛ ոք յերախայից» եղանակաւորած ժամանակ, ներկայ ժողովուրդէն ամէն անոնք որոնք չմկրտուած երախաներ ունին կամ թերահաւատներ, ապաշխարողներ ու անմաքուրներ են, այս խորհուրդաւոր պահուն պէտք է եկեղեցւոյ արտադաւիթը աղօթեն առ Աստուած իրենց փրկութեան և մասնակցութեան արժանի ընելու համար: Որովհետեւ ինչպէս իսկոյն դպիրները գեղեցիկ կերպով կը դաշնաւորեն թէ՛ Տէրունական Մարմին և Փրկչական Արեան առջեւ երկնային զօրութիւններ կան աներեւոյթ, որոնք անդադար կ'երգեն և կ'ըսեն Սուրբ, Սուրբ, Սուրբ է զօրութիւններու Տէրը:

Այս միջոցին ժամարարը սաղաւարտն ու հողաթափներն հանելով կ'աղօթէ ի պատիւ Ս. Խորհուրդին, մինչ սպասաւորողները Սուրբ Խորհուրդին ընծայուած Հացն ու Գինին խնկարկելով կը բերեն դէպի Ս. Սեղան, իսկ դպիրները նոյն ատեն կ'եղանակեն ըստ աւուր պատշաճի Սրբասացութիւնը: Իսկ եկեղեցւոյ ներքնամասը մնացեալ ժողովուրդը ծռնկ եկած ու բազկատարած իրենց սրտէն բղխած աղօթքներով հետեւելու են: Այս Խորհուրդին վերաբերում կ'ըսեն և կը նշանակէ Բրիստոսի յաղթական փառքով Ս. Երուսաղէմ մուտքը: Իւրաքանչիւր Հայ Առաքելական եկեղեցւոյս Դպրաց դա-

սը իր հիմնարկութեան տարեդարձի օր յատուկ վերաբերում կը կատարէ, որն առանձին արարողութիւն մը կը կազմէ:

Երբ Սկիհակիր Սարկաւազը կը մօտենայ ժամարարին հանդարտութեամբ կ'ըսէ «Համարձէ՛ք իշխանք ըզդրունս ձեր ի վեր և մտցէ թագաւոր փառաց» և Պատարագին ալ դէպի անոր կողմ դառնալով կը խնկարկէ և կը հարցունէ «Ո՛վ է սա թագաւոր փառաց», իսկ Սարկաւազը կը պատասխանէ «Սա ինքն է թագաւոր փառաց» և կը պատրաստուի Ս. Սկիհը յանձնել, երբ ժամարարը ժողովրդեան դառնալով կ'երկրպագէ ահիւ և զօրութեամբ և Սարկաւազին ձեռքէն դայն առնելով կը խաչակնքէ ժողովրդեան վրայ ըսելով «Օրհնեա՛լ եկեա՛լ անուամբ Տեառն», որ ատեն դպիրները ու ժողովուրդը միաբերան անհրաժեշտ է որ «Ալէլուիա» ըսեն՝ այսինքն «Օրհնեցէք զԱստուած»:

Պատարագիչը ապա ժողովրդին առջեւ իր մատները կը լուայ, նշանակելու համար թէ՛ բոլոր ներքին և արտաքին մեղքերէ մաքրուած և վերջին ծայր սրբութեամբ Սուրբ Խորհուրդին պէտք է մերձենալ: Եւ արդէն Սարկաւազն ալ կը յանձնարարէ ժողովրդեան, որպէս զի Աստուծոյ Ս. Սեղանին առջեւ վախով սրբութիւնով և հաւատքով աղօթքի կենալու է: Ոչ թէ զայն թակղական խղճով, նենգութիւնով, խորամանկութիւնով, պատրանքով, խաբէութիւնով, երկմտութիւնով կամ թերահաւատութիւնով, այլ պէտք է ուղիղ վարքով, պարզ մտքով, մշամշտ սրտով, կատարեալ հաւատքով, սիրով ու ամէն տեսակ բարի գործերով լեցուած Աստուծոյ Ս. Սեղանին առջեւ աղօթքի կենալ: Որպէս զի վերջի Գալուստի և Յայսնութեան օրը մեր Տէրո՛ւմէն ողորմութեան շնորհը գտնէք, և որ պիտի ապրեցնէ ու պիտի ողորմի: Որուն դպիրները կը պատասխանեն խնդրանք՝ ապրեցուր մեզի ո՛վ Տէր և ողորմէ՛: Վերաբերումի Ս. Խորհուրդէն վերջ կ'ըլլայ ուրիշ խորհուրդաւոր արարողութիւն մը, որ ըզմեզ կը հրաւիրէ ընկերսիրութեան և մարդասիրութեան: Այսինքն թէ՛ Սարկաւազը կը յայտարարէ ժողովրդեան մէկզմէկու սուրբ համբոյրներով բարեկեցէք և ամէն անոնք որոնք կարող չեն Աստուածային Խորհուրդէն հաղորդուիլ զուրս ելլեն և աղօթեն: Գրեթէ այս գործադրող չի կայ, կարծես թէ անմեղներ ու արժանիներ ըլլայինք: Իսկ ասկէ նոյնիսկ կէս

դար առաջ դեռ սովորութիւն էր, ապաշխարողները և հաղորդութեան արժանի չեղողները եկեղեցիէն զուրա ելլելով, խոնարհամտութեամբ և հոն կ'աղօթէին: Նաեւ իրարու հետ քէն ու ռխ պահողներ և անհաշտ եղողներ անկեղծ սրտով մէկգմէկու պագտուելով կը հաշտուէին, որովհետեւ Աստուծոյ անհրաժեշտ է որ հաշտ սրտով աղօթենք: Իսկ հիմայ «Քրիստոս ի մէջ մեր յայտնեցաւ» սրտաշարժ երգի ժամանակ ի նշան եղբայրական սիրոյ և հաշտութեան զիրար կը բարեւեն զլուխնին մէկգմէկու խոնարհեցնելով և ըսելով, «Քրիստոս ի մէջ մեր յայտնեցաւ» և միւսը կը պատասխանէ «Օրհնե՛ալ է Յայտնութիւնն Քրիստոսի»: այսինքն Քրիստոսի մարդեղութիւնը ու երեւնալը Օրհնուած է, որովհետեւ մեր մէջ յայտնուելով, իսկական խաղաղութեան ձայնը հնչեց՝ մէկգմէկու սուրբ ողջոյնի հրաման տալով, եկեղեցիները մէկ անձի վերածուեցան, թշնամութիւններն ալ հեռացան, Սէրը ամէնզի փոռուեցաւ, ուրեմն մենք եւս միաբերան Օրհնութիւն տանք միանձնական Աստուածութեան, որուն երկնային զօրութիւնները՝ Սերովբէք եւայլն Սրբախօս են:

Վերոյիշեալ երգէն վերջ Սարկաւազը կ'առաջարկէ սարսափելով, բարի մտքով և զգուշութեամբ նայիլ Սուրբ Խորհուրդին:

«Զըրոնս, զգրոնս» ի ասէն նախնի քրիստոնեաներ սովորութիւն ըրած էին այդ միջոցին Տաճարին դռները փակել, որպէսզի անհաւատները, թերահաւատները և հեթանոսները չտեսնեն Սուրբ Խորհուրդը, իսկ այժմ պէտք է մեր մտքի մարմնաւոր մտածումներու դռները զոցել և մեր միտքը ընծայենք Աստուծոյ երկիւղով դէպի վեր, հոգւոյ աշքերով Սուրբ Խորհուրդին մեծութիւնը կարենալ տեսնելու համար, որուն արդէն զպիրները և ժողովուրդը կը պատասխանեն թէ «Ով Ամենակալ Տէ՛ր, մեր միտքերը քու վրայ են», ասոր վրայ Սարկաւազը կը հրաւիրէ բոլոր սրտով շնորհակալ ըլլալ Տիրոջ, որուն կը պատասխանուի «Արժա՛ն և իրաւ», այսինքն շա՛տ արժանի և իրաւացի է շնորհակալ ըլլալ, որ Տիեզերքի արարիչ Աստուածը, մեր փրկութեան համար մարդացաւ և մահաւանդ մեզի ալ համարձակութիւն տուաւ Սերովբէներու և Քերովբէներու հետ երգակից ըլլալու:

Այս պահուն կը սկսի երրորդ սրտաշարժ, հոգեզմայլ և խորհուրդաւոր արարողութիւնը, որով Պատարագիչը կը

յայտնէ թէ, Սերովբէները եւ Քերովբէները միացան սրբասացութիւններով երգ յօրինելու և համարձակապէս կոչելով Անոր կ'աղաղակեն և կ'ըսեն, Սուրբ, Սուրբ, Սուրբ է Զօրութեանց Տէրը: Մինչ զպիրները Սերովբէներու և քերովբէներու երգակից կերպով կը դաշնաւորեն անուշ եղանակով մը Սուրբ Սուրբ Սուրբ է Զօրութեանց Տէրը, երկինքն ու երկիրը քու բարիքներովդ լի են, բարձունքներէն քեզ Օրհնութիւն Օրհնեալ՝ որ եկար և պիտի դաս Աստուծոյ անունովը: Բարձունքներէն Ուսանանք:

Այս արարողութեան ժամանակ ներկայ հաւատացեալ ժողովուրդը Պատարագիչին արտասանութեան պահուն զլուխները զետիւն խոնարհած երկիւղով մտովին աղօթելու են առ Աստուած, իսկ երբ զպիրներն եղանակել սկսին, պէտք է ամբողջ ժողովուրդը բազկատարած ձայնակցին դպրաց, որուն աւարտումէն ամիջապէս յետոյ ամէնը մէկ ծունկի եկած և զլուխնին զետիւն խոնարհած ուշի ուշով լսեն ու ըմբռնեն բառ առ բառ ժամարարին «Անէ՛ք կերայք»ը և «Արբէ՛ք ի ամանէ ամենեքեան»ը, որ կը պատկերացնէ Յիսուս Քրիստոսի վերնատան մէջ վերջին ընթրիքին պահուն իր աշակերտներուն աւանդած խորհուրդը:

Ահա Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Ս. Պատարագի էն խորախորհուրդ պահը, որ կը գերազանցէ ամէն ինչ, որովհետեւ կը հրաւիրուինք մենք ճաշակելու այն Մարմինն որ մեր և շատերուն մեղքերուն քաւութեան և թողութեան համար կը բաշխուի և կրկին կը հրաւիրուինք խմելու այն Արիւնն, որ մեզ համար թափուեցաւ, մեր ու շատերուն մեղաց քաւութեան և թողութեան համար: Որուն զպիրներն և ժողովուրդը կը պատասխանեն «Ամէ՛ն»՝ այսինքն խոստովանինք և հաւատանք և երկնաւոր հօր կ'աղաչեն, որպէսզի, այն Որդիդ որ մեզ համար զոհուելու տուիր, անոր թափած արիւնովն ողորմէ մեզ: Իսկ ժամարարը կը ձայնակցի ըսելով թէ, ո՛վ Հայր Աստուած, Յիսուս Փրկիչը քուզդ էր, և քեզմէ մեզի եկաւ, հիմա ալ այս Ս. Խորհուրդով քեզի կ'ընծայենք մեր ամէնու փրկութեան համար: Իսկ զպիրները աւելի առաջ երթալով կը յայտնեն թէ ամէն բանի մէջ ո՛վ Տէր Օրհնեալ ես, կ'օրհնենք քեզի վասնզի քու Հարչարուելովդ խաղաղութիւն պարգեւեցիր, կը զոհանանք և կ'աղաչենք ո՛վ Տէր, որովհետեւ քեզմով միայն կրցանք նորո-

գուիր: Նաեւ վերջ՝ ո՛վ Աստուծոյ Որդին Յիսուս, հայրդ մեզի հետ հաշտեցնելու համար թափած Ս. Արիւնդի ողորմէ մեզի: Ասկէ յետոյ ժամարարն երկրպագելով Հօր և Հօգւոյն Սրբոյ զօրութիւնն և ներկայութիւնը կը հայցէ և կ'օրհնէ Հացն ու Գինին, որպէս զի Յիսուսի Բրիստոսի Մարմնոյն և Արեան փոխարկութիւն և անոր մօտեցողներու մեղքերուն քաւութիւն և թողութիւն ըլլայ առանց դատապարտութեան:

Ի նշան երկնաւոր և երկրաւոր եկեղեցւոյ միութեան, յաջորդաբար սեղանին աջակողմը ձեռնամած կեցած Սարկաւազէն կը յիշատակուին բոլոր Սուրբերը: Ամիջապէս վերջ Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ Սրբազան Հայրապետին, Ս. Երուսաղէմի Ս. Պատրիարքին և Եւրոպահայոց Ս. Առաջնորդին անունները կը յիշատակեն թէ՛ Պատարաքիչ կղերը և թէ՛ Սարկաւազը, որոնց ժողովուրդը պէտք է ըսէ՝ «Ամէն, Աստուած հաստատուն պահէ Հայոց Ազգն ու Եկեղեցին», իսկ ժամարարը՝ Աստուծոյ և Յիսուսի Բրիստոսի ողորմութիւնն ամէնուէ հետ ըլլայ և դպիրներն ալ «Քեզ հետ ալ ըլլայ» կը պատասխանեն: Ապա ժամարարը համարձակութիւն կը խնդրէ երկնաւոր հօրմէն, ձայներնիս բարձրացնելով աղաչելու և երգելու Տէրունական աղօթքը: Այս միջոցին՝ ամբողջ ժողովուրդը պէտք է ծունկի եկած բազկատարած ըլլան և հետեւելու են դպրաց:

Հոս Սարկաւազին եղանակած «Պոսխումէ» ուղիղ դիտաւորութիւնով նայեցէք Ս. Խորհուրդին իմաստն ունի, որով ժողովուրդին իմացուցած կ'ըլլայ թէ Բրիստոս մեր վեր կութեան համար խաչուելէն յետոյ քառասուններորդ օրն երկինք համբառնալով Հօր Աստուծոյ Սրբութեան Սրբոց խորանը մտաւ: Ահա ասոր համար արդէն Պատարաքիչը «Ի Սրբութիւն Սրբոց» ըսելով Ս. Խորհուրդը զլիւն վեր կը բարձրացնէ, որուն ժողովուրդն և դպիրները կը պատասխանեն թէ, մի միայն Սուրբը, մի միայն Տէրը, Յիսուս Բրիստոս է Հօր Աստուծոյ Փառքովը:

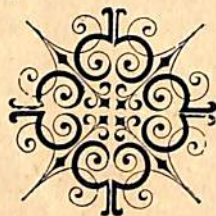
Ժամարարը «Ի Սուրբ, Ի Սուրբ, պատուական Մարմնոյ և յԱրեանէ Տեառն մերոյ Յիսուսի Բրիստոսի...» ըսելով Ս. Խորհուրդով կը խաչակնքէ ժողովուրդեան կողմն՝ որոնք այդ պահուն ծունկի վրայ խոնարհած են, և կ'ըսէ թէ Յի-

սուսի Բրիստոսի Սուրբ և Պատուական Մարմնը, որ երկինքէն իջաւ մեր մէջ բաշխուելու համար, սրբութեամբ ճաշակեցէք, որովհետեւ Յոյսի, Յարութեան և Մեղքերու քաւութեան համար սահմանուած միակ կեանքն այս է: Ուստի սաղմոս ըսէք մեր Տէր Աստուծոյն և մեր երկնաւոր անմահ թագաւորին, որ Բերովըններուն կառքերուն վրայ նստած է:

Յետոյ ժամարարը Սեղան դառնալով փոքր վարագոյրը կը զոցեն և մինչեւ անոր՝ ծածուկ աղօթքը լրացնելը, դպիրները, ժողովուրդն և Սարկաւազը «Տէր Ողորմեա» կը գեղգեղեն: «Տէր Ողորմեա»ն շատ վերջերը սովորութիւն եղած է Սիմէոն կաթողիկոսի կողմէ: Այն ալ կ'երգուէր յատուկ ծանուցումով երբ ժողովուրդէն խնդրուէր, իսկ հիմա ամէն ատեն կ'երգուի, որուն՝ ներկաներն ամբողջ պէտք է ձայնակցին ծնրաղբւծ խնդրելով իրեն, իր ընտանիքին, իր ազգին, իր հայրենիքին և ամբողջ աշխարհի համար երկնաւոր և երկրաւոր բարիքներ: Անոր աւարտումին Սարկաւազը կը հրաւիրէ դպիրները սաղմոս ըսելու մեր Աստուծոյն նաեւ քաղցր ձայնով հոգեւոր երգեր, վասն զի միմիայն անոր կը վայելն սաղմոսներն, օրհնութիւններն, ալելուներն և հոգեւոր երգերը: Եւ դպիրները գեղեցիկ ու սրտաշարժ ելեւէջներով կ'եղանակեն ու կ'ըսեն. պատարազեալ Յիսուսը մեր մէջ կը բաշխուի, ալելուիա: Իր Մարմինը մեզ կու տայ կերակուր և Ս. Արիւնն ալ մեզ կը ցօղէ, ալելուիա: Մօտեցէ՛ք Տէրոջն և լուսաւորուեցէ՛ք, ճաշակեցէ՛ք և տեսէ՛ք թէ ո՛րքան քաղցր է Տէրը: Օրհնեցէ՛ք Տէրն երկինքի մէջ և բարձունքներու անոր վրայ: Օրհնեցէ՛ք զԱնիկա և անոր ամէն հրեշտակներն, և բոլոր զօրութիւնները ալելուիա: Այս երգի տեւողութեան ժողովուրդին կը բաշխուի Ս. Սեղանին փշրանքը՝ մասն ու այսպիսով մասնակից կ'ըլլան Ս. Խորհուրդին և վերջանալուն վարագոյրը կը բացուի և Սարկաւազը կը հրաւիրէ խոստովանողները վախով և հաւատքով մօտենալու և սրբութիւնով հաղորդուելու, և ըսելու. մեղա՛յ Աստուծոյ, կը հաւատամ Հ. Սուրբ, Որդի Սուրբ և Հոգի Սուրբ Աստուած ճշմարիտ, վասն զի սա է կենդանի և կենդանարար Մարմին և Արիւն, որ կ'ըլլայ մեզ մեր մեղքերուն քաւութեան և թողութեան համար, կը խոստովանիմ և կը հաւատամ: Իսկ դպիրները ու ժողովուրդը կ'ըսեն. մեր Տէր Աստուածը մեզի երեւցաւ, Տէրոջն անունովը զալով օրհնեց:

Արժանաւորները ջերմեռանդութեամբ հաղորդուելով
և արդէն իսկ ժողովուրդն ալ մասով մասնակից եղած կ'ե-
ղանակեն. ո՛վ Տէր քու Մարմինդ և Արինդ ճաշակելով քու
բարեքներովդ լեցուեցանք, փա՛ռք ի բարձունս մեզ կերա-
կրողիդ՝ որ միշտ մեզ կը կերակրես: Իսկ Սարկաւազը կը
հրաւիրէ ժողովուրդէն անոնք որոնք հաւատքով ընդունեցին
Աստուածային Սուրբ, Անմահ և Անարատ Անապական խոր-
հուրդը, Տէրոջը գոհութիւն մատուցանելու համար: Եւ կը
պատասխանուի զպիրներէն որ, շնորհակալ ենք քեզմէ ո՛վ
Տէր, որ կերակրեցիր մեզ, բաշխելով քու Մարմինդ և Ա-
րինդ՝ Աշխարհի փրկութեան և մեր անձերուն կեանք ըլլա-
լու համար: Ուրկէ վերջ քահանան մաղթանքներ կ'ընէ, ո-
րոնց ժողովուրդը կը պատասխանէ «Ամէն»

Եթէ խաչահանգիստ պիտի չըլլայ, այն ատեն քա-
հանան Աւետարանով բեմէն վար կ'իջնէ և հոն կտոր մը կը
կարդայ, իսկ եթէ երբէք պիտի ըլլայ, այն ատեն բեմին
վրայ կարդալէ վերջ, խաչահանգիստը կը կատարուի: Իսկ
հոգեհանգստի մը պահուն, Աւետարանը չկարդացուած հոգե-
հանգստեան շարական կ'երգուի և ապա կը կարդացուի և
յետոյ կրկին շարական մը: Որմէ ամիջապէս վերջ եթէ հարկ
ըլլայ խաչահանգիստ, եթէ ոչ ժամարարը խաչակնքելով
ժողովուրդը կ'արձակէ:

2997

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0029846

ԳԻՆ 3 ՊՐ.